

Čas belega in rumenega maka

Kaninski podi

"Mak že cveti," mi je na drugi strani telefona pojasnil prijazen glas, ko sem spraševala, kako in kaj je tam gori z razcvetom. Pohiteti bom morala, kajti ko se v južna pobočja kaninske pregrade s svojo močjo upre pomladno sonce, napoči čas preobrazbe. Sneg kljubuje le še po večjih kotanjah, grapah in brezni. Voda curlja in pronica v podzemlje, skale prijetno "dišijo". Vigred tu zgoraj je malce drugačna kot tista v dolini, predvsem pa se ji mudi.

Kaninsko pogorje je obsežna gorska pregrada v Zahodnih Julijskih Alpah, po kateri poteka meja med Slovenijo in Italijo. Gradi jo niz mogočnih gora, najvišja med njimi je večini dobro poznani Visoki Kanin, 2587 m. Severna stran trikotnega grebena pada do Reklanske in Rabeljske doline, na jugozahodu v dolino Rezije, na jugovzhodni strani pa do doline Koritnice, Bovške kotline in Učje. Tu se je zarezala Zgornja Soška dolina, ena izmed najlepših alpskih dolin v Evropi. Kaninski greben iz jugozahodne smeri prestreže največ padavin, zato je v naših gorah rekordno visoka snežna odeja. Na južni strani, le dvesto do tristo metrov niže od glavnega grebena, se razprostira razgibana in svetovno znana visokogorska kraška planota Kaninski podi. Tu spoznavamo vse oblike kraških pojavov, in geološka zgodovina, dolga 220 milijonov let, ostaja nikoli končana zgodba. Po izgradnji kaninske žičnice leta 1973, ko smo dobili prvo in edino visokogorsko smučišče pri nas, so se skrajšali dolgi in vroči pristopi tudi za ostale ljubitelje visokogorja.

*Cvet planike
(Leontopodium
alpinum)*

Foto: Olga Kolenc

Prestreljenik kot "razgledni stolp"

Ko se poleti v dolini pregreje asfalt, tu zgoraj prijetno hladi. Gretje se avtomatično vklopi med kratkim vzponom na Sedlo, do vrha Prestreljenika pa rado v hitrih preskokih preklaplja z vročine na mraz. Jutranje sonce objame njegov vzhodni raz in ga zlepa ne izpusti. Mojstrsko izklesani stopničasti skladi, ki jih gradijo debelo plastoviti dahštajnski apnenci, me vselej spominjajo na piramide.

Informacija o razcvetu me je že zarana pognala na pot. Nad Sedlom ni bilo žive duše in na razpotegnem vrhu Prestreljenika me je tako kot vedno pričakal razkošen razgled. Pod nami se je ob vznožju gora ujela Bovška kotlina. Od vzhoda proti zahodu izstopa niz najvišjih vrhov, kot so Jerebica, Rombon, Velika Črnelska špica, Prestreljenik, Visoki in Mali Kanin, Vrh Laške Planje, Velika Baba in drugi. V jasnem vremenu nam seže pogled na najvišje vrhove Julijskih Alp, Visokih Tur in Dolomitov ter vse do Jadranskega morja.

Na senčni strani grebena, ki ga biča severni veter, vztraja še nekaj ledu, ostanki zbitih snežnih plazov pa se talijo še daleč v poletje. Od leta 2009 je smučišče Kanin povezano z italijanskim smučiščem Sello Neveo/Na Žlebeh. Povezani smučarski središči z eno vozovnico omogočata smuko tako na naši južni kot na italijanski severni strani, ki ob obilni snežni odeji traja do meseca maja. Po poročanju medijev je bil snežni rekord dosežen februarja 2009. Pri restavraciji Prestreljenik, ki leži na nadmorski višini 2200 metrov, so po seštevku vseh snežnih padavin v sezoni namerili več kot enajst metrov snega. Takšnega rekorda ne pomnijo niti stari Bovčani, ki svet na sončni strani Kanina poznajo kot svoj lastni žep.

Zapisi pravijo, da so Prestreljenik po naravnih prehodih po dolgem in počez najprej raziskali pastirji in lovci. Kasneje se je pojavila stroka, ki je poleg studij naravnih zanimivosti natančno izmerila vrh. Pred več kot stoletjem je namreč ta piramidasta gora

veljala za središče pogorja, nato pa se je izkazalo, da jo za dve osmici (88 metrov) prerašča Visoki Kanin. Zdi se mi, da Prestreljenik danes bolj ali manj sameva, čeprav je glede na razglede, vsaj zame, eden izmed najlepših vrhov.

Z vrha Prestreljenika nas k sestopu vabi novo zgrajena, 750 metrov dolga družinska *ferata*, ki je prvi takšen primer v naših gorah. Zavarovana plezalna planinska pot, težavnostne stopnje A, poteka od Sedla do Prestreljenskega okna ali v obratni smeri. Treba je imeti nekaj izkušenj in znanje o uporabi varovalne opreme. V restavraciji Prestreljenik si opremo lahko sposodimo, manj izkušeni pa lahko najamejo tudi vodnika. Skoraj vodoravna pot se nad Sedlom drži značne naravne police, ki ji sledi kratek vzpon z nadelanimi stopami in skobami, po prihodu iz smeri okna pa krajši vertikalni spust.

Čas belega in rumenega maka

S Prestreljenika sem se vrnila na Sedlo in šla po stezi, ki poteka pod severno steno Grdega Vršiča in se nadaljuje proti 2281 metrov visokemu Ovcjemu Vršiču. Vse moje misli so se vrtele okoli visokogorskega maka, pa tudi okoli velikega rdečega maka z dvojnimi cvetom, ki so ga od nekdaj zanesli z drugimi semeni in je krasil našo njivo. Nekje sem prebrala, da je mak simbol smrti, sna, obilja, ljubezni in njene minljivosti, vere, skupaj z žitom misterij evharistije, tudi čarovniška zel. Uporabljali so ga v zdravilstvu in poznal ga je že Hipokrat. Spisek simbolike tega prelepega, sicer rdečega cveta je tako dolg, da sem se komaj prebila do konca. Pomislila sem, kako lahko se je maku kitiiti sredi mehkega žitnega polja. Kaj pa mak, ki mora biti tu zgoraj precej bolj ozemljen, da kljubuje življenju in smrti?

Strmo pobočje pod Grdim Vršičem (ali tudi Škrbino pod Prestreljenikom ali Ovcjo škrbino), ki je posuto z gruščem, so nežno obarvali šopki cvetočega maka. Iskala sem cvet, da ga za večno ujamem v čas, cvet, ki bo lepši in presunljivejše lepote od vseh do sedaj "ujetih" cvetov. Visoko zgoraj, med razpokami v skalah, so me vabili še lepši in večji cvetovi. Stopila sem na krožnico iskanja, ki se nikoli ne konča. Kaj pa maki z belimi venčnimi listi, ki se bleščijo kot biseri in so mehkejši od svile? Sredi kot sonce rumene sredice se med prašniki skriva podolgovata zašiljena glavica, in ko dozori, skozi male linice veter raztresa nova semena. Če se malo poglobimo v botaniko, kmalu izvemo, da v slovenskih Alpah rastejo štiri podvrste alpskega maka. Retijski mak (*Papaver alpinum subsp. rhaeticum*), Kernerjev mak in Petkovškov mak, ki je endemit (*Papaver alpinum subsp. victoris*), imajo rumene cvetove. Retijski mak včasih dobi tudi oranžen odtenek, z belim cvetom pa se ponaša julijski mak (*Papaver alpinum subsp. ernesti-mayeri*). Vse tri podvrste rastejo v Julijskih Alpah, četrto podvrsto, rumeni Kernerjev mak (*Papaver alpinum subsp. kernerii*), pa najdemo v Karavankah in Kamniško-Savinjskih Alpah. Prišla sem pod Ovcji Vršič, 2281 m, ki je levo nad

nami, nanj pa pridemo le po kratkem brezpotju. Gledan s te perspektive je povsem nedolžna zaobljena vzpetina, ki s svojo severno steno, ki se dviga nad Krnico, privablja plezalce. Greben Stadorja zdaj opazujemo z nove smeri, prav tako greben, ki se na drugi strani Krnice vleče proti Rombonu. Grdi Vršič in Prestreljenik sta zdaj že visoko nad nami. Na tem tako nepomembnem vrhu, da sem mu komaj našla ime, na zemljevidu namreč ne obstaja, sem zaznala čudovito energijo. Pogledala sem na uro, bila je šele deset. Povsem sem izgubila občutek za čas in po dolgem času nisem vedela, kam bi z njim. Bele razcefrane megle so se že dvigale iznad dolin. Kljub številnim obiskovalcem, ki jih je s svojim grobim hrbtom skrival Grdi Vršič, sem se v popolni samoti predajala svojim raztresenim mislim.

Julijski mak (*Papaver alpinum subsp. ernesti-mayeri*)

Foto: Olga Kolenc

Poti do kamnitih src

Vrnila sem se na Sedlo in se spustila do markirane steze za Visoki Kanin. Čeprav so se proti zahodu kopicili

Vednozeleni kamnokreč (*Saxifraga aizoides*)

Foto: Olga Kolenc

Pogled na
Prestreljenikovo okno
Foto: Olga Kolenc

težki oblaki, sem se odločila, da v svojem slogu raziskujem naprej. Maki so vnesli nežnost tudi na strmo melišče, ki izpod Prestreljeniškega okna pada proti Velikemu Grabnu. Skalna pregrada nad Grabnom, ki mu pravimo tudi Tiha Dolina, zastira pogled proti Kaninskim podom. Ko prelezemo nekaj skal, kjer so celo varovala, se pred nami odpre razgled, ki jemlje dih. Na sedlu pod Hudim Vrščem je razpotje. Pot se nad Dolgimi prodi zložno dviga proti Kaninu, druga pa obrne na jug, proti vrhu Osojnic in Domu Petra Skalarja.

Detajl v kamnu,
ki ga piše dolga in
zapletena geološka
zgodovina.
Foto: Olga Kolenc

Širše območje Kaninskih podov se razprostira pod mejnim grebenom, ki poteka od sedla Prevala,

Prestreljenika, Visokega in Malega Kanina, Vrha Laške Planje, Vrha Žlebi ter čez Malo in Veliko Babo do Skutnika. V *Enciklopediji naravne in kulturne dediščine na Slovenskem* lahko preberemo, da so Kaninski podi visokogorska ledeniška in kraška uravnava s številnimi brezni in površinskimi glaciokraškimi oblikami. S splošnim vpogledom v geološko zgodovino, ki nam ga podaja stroka, nekoliko bolje razumemo to izjemno stvaritev narave.

Površje te skoraj nezemeljske pokrajine gradijo suhe doline in zaprte kotanje ter laštasta pobočja, ki jih prekinjajo jarki. V preoblikovanje visokogorskega krasa z zapleteno geološko zgradbo, ki je v nenehni preobrazbi že več kot 200 milijonov let, je posegla poledenitev. Ledeniške vode, ki so v debeli kraški podlagi iskale prehod, so ustvarile izjemno globoka in številna, danes že raziskana brezna, med katerimi so odkrili tudi eno najglobljih brez na svetu. Zakrasevanje, ki se je pod naravnimi vplivi okolja nadaljevalo tudi po poledenitvi, se odraža v mojstrsko izdelanih škavnicah, škrapljah in kotličih, ponekod je voda v živih skalah izdolbla žlebiče.

Pot čez Vrh Osojnic do Doma Petra Skalarja je razgibana in označena, vendar je bolje, če nas na njej ne ujame megla. Zemlja pod nami poka in skale se lomijo do doline Zadnjega dola. Kraških pojavov je vedno več in zdi se, kot da so mojstrsko izdelane figure delo človeških rok. Na razgibanem površju zevajo večje in manjše razpoke, jame in brezna, ki vabijo v nedrja Zemlje, v nikoli popolnoma raziskan labirint. Kadar smo sami, vsako raziskovanje izven poti zahteva dodatno previdnost. Kmalu sem prišla do skal s "kamnitimi srci", do fosilov srčastih školjk, ki so

Megalodontidna školjka v obliki srca
Foto: Olga Kalenc

včasih veljale za okamnena srca čarovnic. Imela naj bi čudežno moč, zato so jih uporabljali tudi v zdravilstvu. V nedojemljivi razsežnosti tega prostora in časa – glede na dolgost našega bivanja, jih je, zakopane v usedlino in v procesu fosilizacije, skupaj z drugimi morskimi bitji, izvrгло morje. Poznamo jih več vrst, pri nas pa so najpogostejše *megalodontidne školjke*. Ponovila se je ista zgodba kot pri iskanju najlepšega maka, in trajala, vse dokler mi v skalah ni zmanjkalo src. Še sreča, da me nihče ni čakal in mi tako že s samim zašiljenim pogledom – kar sicer razumem, povzročal stiske.

Megla se je razvlekla čez pode in skozi njene predah se je od časa do časa pokazalo Prestreljenikovo okno. Vračala sem se po najkrajšem, slabo uro trajajočem sestopu, ki poteka od zgornje postaje kaninske žičnice do Doma Petra Skalarja. Bovška kotlina, ki se odpira pod nami, se je v motnih popoldanskih svetlobah še bolj pogreznila vase. Sredi razpokane in pregnetene skalne pokrajine divja lepota visokogorskega krasa doseže vrhunec. Za obiskovalce, ki z visokogorjem nimajo izkušenj, je pot zahtevna tudi poleti. Čeprav je na skalah veliko oznak, ki sledijo naravnim prehodom, na kočljivih mestih pa tudi nekaj varoval, se v megli lahko hitro ujamemo v past. Že sam Dom Petra Skalarja stoji izven ustaljenih poti, prehode v zimskih razmerah pa najdejo tisti, ki dobro poznajo teren. ●

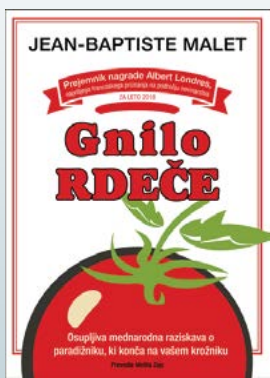
Poletne novosti iz založbe UMco za angažirane bralce

Melinda Gates:
TRENUTEK DVIGA

Kako večji vpliv žensk spreminja svet

»Kako lahko priključimo ta trenutek dviga pri ljudeh, še posebej pri ženskah? Če omogočimo ženskam, da se dvignejo, dvignemo celotno človeštvo.«

Jean-Baptiste Malet:
GNILO RDEČE

Osupljiva mednarodna raziskava o paradižniku, ki konča na vašem krožniku

Prejemnik nagrade Albert Londres, najvišjega francoskega priznanja na področju novinarstva za leto 2018!

Gavin Francis:
PREOBRAZBE TELESA

O medicini in spremembah v človekovem življenju

»Čudovito, napisano z velikim občutkom za jezik. Zdravnik in pisatelj, ki vidi dramo in lepoto v človekovem življenju.«
– Annie Dillard

Robb Wolf:
NAVEZANI NA HRANO

Kako razvezati vaš apetit, izgubiti odvečne kilograme in ostati zdrav

Štirje vogali naše 'hiše zdravja' so: hrana, gibanje, spanje in druženje. Knjiga avtorja uspešnice PALEORECEPT!